

Wstęp

Tom drugi penologii ogólnej odwołuje się w szczególny sposób do opinii wyrażanych w klasycznych opracowaniach Bronisława Wróblewskiego i Leszka Lernella, zgodnie z którymi penologia powinna stanowić jedną z podstaw teoretycznych polityki kryminalnej. Lernell pisał:

Podstawowym bowiem zadaniem nauki polityki kryminalnej jest poszukiwanie najbardziej skutecznych metod i środków zapobiegania przestępczości, do których oczywiście należą kary kryminalne. Przedpolem do takich poszukiwań jest prowadzenie badań nad sensem, racją bytu kary kryminalnej. Do takich właśnie badań powołana jest penologia, która jest raczej niezbędnym wprowadzeniem do nauki polityki kryminalnej, a zarazem jej fundamentem teoretycznym¹.

Szerzej zagadnienie podstaw penologii i związanej z nimi teorii kary analizowałem w opracowaniu *Podstawy penologii. Teoria kary* z 2006 r.² Zakres i założenia penologii ogólnej w ramach nauk penalnych jako wykładu i pola badawczego przedstawiłem natomiast w tomie pierwszym zatytułowanym *Kara kryminalna jako ogólna kategoria instytucji prawnej i społecznej*³. Podstawę systematyzacji penologii ogólnej stanowi klasyfikacja

¹ Leszek Lernell, *Podstawowe zagadnienia penologii*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1977, s. 15.

² Jarosław Utrat-Milecki, *Podstawy penologii. Teoria kary*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2006.

³ Por. idem, *Penologia ogólna. Perspektywa integralnokulturowa*, t. 1: *Kara kryminalna jako ogólna kategoria instytucji prawnej i społecznej*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2022.

teorii i krytyki kary, jaką sformułowałem w pracy z 2010 r. *Kara. Teoria i kultura penalna: perspektywa integralnokulturowa*⁴.

W tomie pierwszym *Penologii ogólnej* przedstawiłem zakres, założenia i pojęcia penologii ogólnej, jej miejsce w naukach penalnych. Omówiłem podstawowe zagadnienia teoretyczne kary w nawiązaniu do przyjętej klasyfikacji kategorii deskryptywnych teorii kary, integralnokulturowej teorii kary oraz racjonalizacji imperatywnych kary. Kwestie omawiane w pierwszym tomie są fundamentalne dla określenia *differentia specifica* kary kryminalnej jako środka kontroli społecznej będącego przedmiotem odrębnych wykładów i badań. Zagadnienia poruszane w drugim tomie odnoszą się do podstaw teoretycznych polityki karnej. Podobnie jak kwestie przedstawione w tomie pierwszym podsumowują wyniki badań i analiz prowadzonych przeze mnie przez wiele lat. Tom drugi zawiera zarówno rozwinięcie rozważań z tomu pierwszego, jak i w pewnym zakresie ich uszczegółowienie w kontekście analiz teoretycznych podstaw polityki karnej.

Część z tych rozważań w różnych formach była też wcześniej poddawana pod dyskusję przez publikację wyników częściowych, co zaznaczam w przypisach. Istotne było, aby wyniki wieloletnich studiów udokumentowały całościowe podejście badawcze. Dopiero z tej perspektywy pozwalają na realizację zadania penologii, jakie określił dla niej Wróblewski.

W tomie drugim omawiam więc w ujęciu współczesnym zagadnienia (z uwzględnieniem ich historycznej genezy), które są moim zdaniem szczególnie ważne dla polityki kryminalnej. Na początku na wybranych, szczególnych przykładach historycznych zarysowuję kontekst rozwoju współczesnej polityki karnej. Wprowadzenie historyczne pozwala na ukazanie zarówno pewnej ciągłości samej idei kary kryminalnej, jak i fundamentalnych zmian, jakie nastąpiły w procesie karania w epoce nowożytnej. W szczególności tych zmian, które są wynikiem rozwoju idei praw człowieka i koncepcji demokratycznego państwa prawnego. Zagadnienia istotne współcześnie omawiam, podobnie jak w tomie pierwszym, w nawiązaniu do przyjętej klasyfikacji teorii i krytyki kary.

⁴ Por. idem, *Kara. Teoria i kultura penalna: perspektywa integralnokulturowa*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2010.

Są to więc głównie analizy teoretyczne, a nie prezentacja różnych polityk karnych z perspektywy prawnoporównawczej.

W ramach opracowanej nowoczesnej klasyfikacji teorii i krytyki kary nawiązuję w tym tomie do kategorii instrumentalnych teorii kary, koncyliacyjnych teorii kary, humanistycznej krytyki praktyk penalnych, negacjonizmu penalnego oraz punitywności populistycznej. Podział treści między tomem pierwszym i drugim, mimo zarysowania już w tytułach dających się wyodrębnić ich specyficznych ram konstrukcyjnych, ma charakter umowny. Treści obu tomów wzajemnie się uzupełniają, tworzą w zamierzeniu autora spójną całość. Zawierają opartą na prowadzonych badaniach propozycję opisu oraz systematyzacji siatki pojęciowej związanej z badanymi zagadnieniami. W intencji mają bowiem przede wszystkim stanowić penologiczną podstawę teoretyczną analiz polityki karnej.

Preface

The second volume of general penology refers in a special way to the opinions expressed in the classic studies by Bronisław Wróblewski and Leszek Lernell, according to whom penology should constitute one of the theoretical foundations of criminal policy. Lernell wrote:

because the basic task of the science of criminal policy is to search for the most effective methods and means of crime prevention, which of course include criminal penalties. The foreground to such searches is the conducting of research on the sense and *raison d'être* of criminal punishment. Penology, which is a necessary introduction to the science of criminal policy, and at the same time its theoretical foundation, is called upon to conduct such research.¹

I analysed the issue of the foundations of penology and the theory of punishment related to them more broadly in the study *Podstawy penologii. Teoria kary* from 2006.² On the other hand, the range and assumptions of general penology within the penal sciences as a lecture and research field are presented in the first volume entitled *Kara kryminalna jako ogólna kategoria instytucji prawnej i społecznej*.³ The basis for the systematisation of general penology is the classification of the

¹ Leszek Lernell, *Podstawowe zagadnienia penologii*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1977, p. 15.

² Jarosław Utrat-Milecki, *Podstawy penologii. Teoria kary*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2006.

³ Cf. idem, *Penologia ogólna. Perspektywa integralnokulturowa*, vol. 1: *Kara kryminalna jako ogólna kategoria instytucji prawnej i społecznej*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2022.

theory and criticism of punishment, which I formulated in the paper from 2010 *Kara. Teoria i kultura penalna: perspektywa integralnokulturowa*.⁴

In the first volume of *Penologia ogólna* I presented the range, assumptions, and concepts of general penology, and its place in the penal sciences. I discussed the basic theoretical issues of punishment in relation to the adopted classification of the descriptive categories of the theory of punishment, the culturally integrated theory of punishment, and the imperative rationalisations of punishment. The issues discussed in the first volume are fundamental to the determination of the *differentia specifica* of criminal punishment as a measure of social control, which is the subject of separate lectures and research. The issues discussed in the second volume relate to the theoretical foundations of criminal policy. Similarly to the issues presented in the first volume, they summarise the results of research and analyses conducted by me for many years. The second volume contains both an amplification of the analyses from the first volume and, to some extent, their detailed elaboration in the context of the theoretical analyses of the foundations of criminal policy.

Some of these analyses in various forms were also discussed previously through the publication of partial results, which I note in the footnotes. It was important that the results of the multi-year studies documented the holistic research approach. It is only from this perspective that they enable the implementation of the task of penology, which was outlined by the above-mentioned Wróblewski.

In the second volume, therefore, I discuss issues from a contemporary perspective (including their historical origins), which, in my opinion, are particularly important for criminal policy. At the beginning, on selected, specific, historical examples, I outline the context of the development of contemporary penal policy. The historical introduction makes it possible for us to show a certain continuity of the very idea of criminal punishment and the fundamental changes that have taken place in the punishment process in the modern era, and in particular, those changes that result from the development of the idea of human

⁴ Cf. idem, *Kara. Teoria i kultura penalna: perspektywa integralnokulturowa*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2010.

rights and the concept of a democratic state ruled by law. I discuss the important issues of today, as in the first volume, with reference to the adopted classification of the theory and criticism of punishment. Therefore, these are primarily theoretical analyses, and not a presentation of various criminal policies from a comparative legal perspective.

Within the framework of the developed modern classification of the theory and critique of punishment, I refer in this volume to the categories of instrumental theories of punishment, conciliatory theories of punishment, the humanistic critique of penal practices, penal negationism, and populist punitiveness. The division of content between the first and second volumes, despite the fact that their specific structural framework is already outlined in the titles, is of a conventional nature. The contents of both volumes complement each other and form a coherent whole in the author's plan. They contain a proposal for the description and systematisation of the conceptual grid related to the studied issues, based on the conducted research. Their intention is primarily to constitute a penological theoretical basis for analyses of criminal policy.